

İSTANBUL
GELİŞİM
ÜNİVERSİTESİ

SOSYOLOJİYE GİRİŞ

6. HAFTA

Dr. Öğr. Üyesi Pınar Karababa Kayalığıl

AİLE

Aile, akrabalık, evlilik

- Aile: Kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki halinde olan ve genellikle ortak bir mekanı paylaşan toplumsal birim.
- Akrabalık: Soy ve evlilik yoluyla kültürel olarak kabul edilmiş toplumsal ilişkiler sistemi
- Evlilik: Yetişkin iki birey arasındaki, belirli hak ve yükümlülükleri gerektiren ve yasal geçerliliği olan bir ilişkidir.

AİLE

Ailenin fonksiyonları

- Neslin devamı
- Koruma
- Toplumsallaşma/ sosyalleşme
- Cinsel davranışın düzenlemesi
- Sevgi ve arkadaşlık
- Toplumsal statü sağlaması

AİLE

Aile Türleri

- Anaerkil aile (matriarchy)
- Ataerkil aile (pederşahi /patriarchy)
- Geniş aile
- Çekirdek aile

Evlilik tipleri

- Eş seçimine göre
- Eş sayısına göre
- Eşin kaldığı çevreye göre
- Soyun izlenmesine göre

EVİLİK TİPLERİ

- **Evlilik tipleri:** Eş seçimine göre
 - İçten evlenme / endogami
 - Dıştan evlenme / egzogami
- **Evlilik tipleri:** Eş sayısına göre
 - Monogami / tek eşlilik: iki kişinin evliliği
 - Poligami / çok eşlilik
 - Polijini : Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi
 - Poliandri : Bir kadının birden fazla erkekle evlenmesi

EVLİLİK TİPLERİ

- **Evlilik tipleri:** Eşin kaldığı çevreye göre
- Baba yanına yerleşme / Patrilocality: Kadının kocasının ailesine katılması
- Ana yanı yerleşme / Matrilocality: Erkeğin karısının ailesine katılması
- Ayrı yerleşme / Neolocality: Evli çiftin ayrı ve bağımsız bir yere yerleşmesi
- İki taraflı yerleşme / Bilocality: Evli çiftin ikamet edecekleri yeri belirleyen bir geleneğin bulunmadığı toplumlarda. Çiftin kimlerle oturacakları zenginlik, toplumsal konum ya da her iki tarafın evlilik birliğine karşı tutumları belirleyici olur.
- Dayı yanı yerleşme / Avunculocality: bazı topluluklarda yeni evli çiftin erkeğin dayısının yanına yerleşme zorunluluğu vardır.

TOPLUMSAL DEĞİŞME VE AİLE

- Sanayileşme ve kentleşme sürecinde aile büyük ölçüde etkilenmiştir.
- Aile içi ilişkiler daha eşitlikçi hale gelmiştir. Ailenin yapısı belirli ölçüde demokratikleşmiştir.
- Kadın eşini serbestçe seçebilmektedir.
- Çekirdek aileler artmıştır.
- Akraba evlilikleri azalmıştır.
- Tek ebeveynli aileler sayıca artmıştır.
- Boşanmalar artmıştır.

AİLE KURAMLARI

- Yapısal İşlevsel Kuram, Sembolik Etkileşim Kuramı, Sosyal Çatışma Kuramı, Aile Ekolojisi Kuramı, Feminist Aile Kuramları sosyal bilimlerin birçok ilgi noktasına olduğu gibi aile sosyolojisine de eğilmiştir.

YAPISAL İŞLEVSEL KURAM

Yapısal İşlevsel Kuram

- Bu kuram toplumu alt sistemlerden veya parçalardan meydana gelen, işleyen bir bütün olarak kabul eder.
- Her alt sistemin kendine has fonksiyonu olduğuna inanır, parçalar arasında karşılıklı bir bağımlılık ve etkileşim olduğunu öngörür. Parçalardaki değişikliğin bütündeki değişikliğe yol açtığını iddia ederek, her alt sistem veya parçanın kendi fonksiyonunu yerine getirirken bütünün varlık ve işleyişine hizmet ettiğine inanır. Sistem ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda şu noktalar önem taşımaktadır:
- Aile sistemi, daha geniş bir üst sistemin parçasıdır ve birçok alt sistemden oluşur. Aile bir bütün olarak parçalarından daha büyüktür. Aile üyelerindeki değişim, tüm aile üyelerini etkiler. Aile değişim ve durgunluk arasında denge kurabilir. Aile, üyelerinin oluşturduğu alt sistemlerle işlev görür. Her alt sistemin ayrı işlevi ve bireylere yüklediği sorumlulukları vardır.

YAPISAL İŞLEVSEL KURAM

- **Ailede üç temel alt sistem vardır:**
- Karı kocanın oluşturduğu eş alt sistemi,
- Anne babanın oluşturduğu ebeveyn alt sistemi,
- Çocukların oluşturduğu kardeşler alt sistemi. Aile üyeleri birkaç farklı alt sisteme dahil olabilir (Anne, eş, teyze, kız vb). Bazen bu roller çatışabilir.

YAPISAL İŞLEVSEL KURAM

- **Yapısal İşlevsel Kurama göre çağdaş toplumlarda ailenin üç önemli fonksiyonu vardır:**

1) **Çocuk yetiştirme:** Aile toplumun devamı için sadece çocuğu dünyaya getirmekten sorumlu değildir. Aynı zamanda uzun yıllar boyunca çocuğun beslenme, giyinme ve barınma vb. ihtiyaçlarını da karşılaması gerekir. Pek çok sosyal grubun üyesi olacak çocukları, içinde yaşadığı toplumun kültürel özelliklerini göz önünde bulundurarak eğitmelidir. Çünkü temelde her toplum aileler üzerine kurulmuştur.

YAPISAL İŞLEVSEL KURAM

2) **Ekonomik destek sağlama:** Ailenin ikinci işlevi, üyeleri ve ailenin bütünü için ekonomik destek sağlamaktır. Ailenin ekonomik işlevlerinde evin dışında kazanılan para ortak bir havuzda birleşerek, tüketimine beraber karar verilir. Ailede çiftlerden biri çalışmadığı takdirde, diğeri onun sigortasıdır veya aile üyelerinden biri hastalandığında, diğeri onun sağlık ve bakımıyla iyileşinceye kadar ilgilenir.

YAPISAL İŞLEVSEL KURAM

- **Yapısal İşlevsel Kurama göre çağdaş toplumlarda ailenin üç önemli fonksiyonu vardır:**

3) **Duygusal güven sağlama:** Aile arkadaşlık, sevgi, samimiyet gibi duyguların tümünü karşılamasa bile, çocuk ve yetişkin arasında kurulacak samimi ilişkilerle duygusal destek sağlar. Anne ve babanın güven verici, destekleyici ve hoşgörülü bir biçimde çocuğuna yaklaşması, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi için en ideal etkileşim biçimidir. Anne babanın çocukla iletişiminde güven ve saygının etkisi büyüktür. Bu nedenle, aile içinde uyulması gereken sınırlılıklar ve standartların önceden belirlenmesi, çocuğa anlayacağı biçimde açıklanması ve rehberlik edilmesi büyük önem taşır.

SEMBOOLİK ETKİLEŞİM KURAMI

- Ailenin çocuğun sosyalleşmesindeki rolünü açıklayan Sembolik Etkileşim Kuramı Herbert Mead tarafından geliştirilmiştir.
- Sembolik Etkileşim Kuramı aile ile ilgili en küçük bakış açısını bile incelemeye değer görmektedir. Ailenin kendi deneyimlerini ve nasıl farklı insanlardan oluştuğunu tanımlar. Tartışmalı aile ilişkileri üzerinde çalışır.
- Sembolik Etkileşim Kuramında üzerinde durulan bazı önemli noktalar şunlardır: Hayvanların aksine, insanların düşünme kapasiteleri vardır.
- Düşünme kapasitesi sosyal etkileşimle şekillenir. Semboller ve anlamlar insan etkileşiminin devam etmesini sağlar.

SEMBOOLİK ETKİLEŞİM KURAMI

- İnsanlar etkileşimde ve eylemlerde kullandıkları sembolleri ve anlamları değiştirme kapasitesine sahiptirler. İnsanlar bireysel ve grup olarak birbirine bağlı etkileşim ve eylem örüntüleri oluştururlar.
- Sembolik etkileşimde ailede yüz yüze karşılıklı ilişkiler ve birinin diğerinin farkında olması önemlidir. Konuşma şekilleri, jest ve hareketler aile içindeki etkileşimin ürünüdür.
- Aile üyeleri birbirlerinin sorularına, sözlü veya sözsüz cevaplar verebilirler ve diğerleri bunun ne olduğunu anlamayabilir. Sembolik Etkileşim Kuramında kişi ve aileye yönelik önemli varsayımlar şunlardır: Kişi benlik duygusuyla doğmamıştır. Fakat, başkalarıyla olan iletişim ve sosyal etkileşim yoluyla benlik kavramı gelişir.

SEMBOOLİK ETKİLEŞİM KURAMI

- Benlik kavramı kişinin kendi bakış açısı ve önemli kişilerin etkisiyle şekillenir. Benlik kavramı geliştiğinde, bireyin davranışları için önemli bir güdülenme sağlar. İnsanlar rollerini ailenin kullandığı semboller ve ailede alışık oldukları tanımlamalara göre geliştirirler.
- Bu roller, her role yüklenen sembolik anlamlar üzerine temellendirilir. Aile üyelerinin bir durum karşısındaki tepkilerini değerlendirmek açısından, ailenin etkileşimde ve davranışlarında kullandıkları sembolleri anlamak oldukça önemlidir.
- Ailede, karmaşık anlam kümeleri sembollerle iletilir. Böylece aile üyeleri arasında iletişim sağlanarak deneyimler paylaşılır. Aile içi roller, evlilik etkileşimi, çocuğun sosyalleşmesi konuları üzerinde duran Sembolik Etkileşim Kuramının eleştirilen tarafı ise, aile ile diğer sosyal unsurlar (okul, akraba ilişkileri, komşular v.b) arasındaki ilişkileri kısmen ihmal etmesidir.

ÇATIŞMA KURAMI

- Çatışma kuramı, işbirliği ve uyum kavramlarının aksine, rekabet, çatışma, otorite ve itaat kavramları üzerinde durmaktadır.
- Fikir birliği ve uzlaşmayla ideal ailelerin oluşacağına dair bir kesinlik söz konusu değildir. Bazen aile içindeki çatışmalar aileyi ödüllendirip ilişkiyi güçlendirebilir. İnsanlar özellikle kendi çıkarları tarafından motive edilirler.
- Sosyal grupların kendilerine özgü çatışmaları vardır. Sosyal gruplar içinde çatışmalar kaçınılmazdır.

ÇATIŞMA KURAMI

- İki grup arasındaki çatışma genel olarak kaynakların paylaşılması ve iki grup arasındaki rekabetçi yapıdan kaynaklanmaktadır. Bireyler arasında olanak ve kaynakların eşit dağıtılmaması çatışmaya neden olmaktadır.
- Bu kuram aileyi güç, hakimiyet ve çatışma kurumu olarak ele almaktadır. Ailenin içsel çıkarlarının çatışmalarla dolu olduğunu, kurumsal düzenlemelerin ailede kaynakların eşitliğini sağlayıcı yönde değiştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

ÇATIŞMA KURAMI

- **Çatışma kuramında aileye yönelik temel kavramlar incelendiğinde:**
- **Güç:** Ailede otorite olan kişi, diğer aile bireylerini etkileyebilir.
- **Rekabet:** Aile bireyleri kaynakların paylaşımı ve hedeflere ulaşmada izlenecek yollar nedeniyle çatışırlar.
- **Pazarlık ve uzlaşma:** Her iki kavramda da aile içindeki alışverişe dikkat çekilmektedir. Pazarlık, aile içindeki herkesin üst düzey çıkar sağlama çabası iken, uzlaşma tüm bireyler için uygun çözüm yolunun bulunmasıdır.
- **Atılgan ve saldırgan davranışlar:** Atılgan davranışlar kendi haklarını koruyan aile bireyleri tarafından ortaya konulurken, saldırgan davranışlar aile bireylerinin kendi gereksinimlerini karşılamak uğruna zor kullanmasıdır. Tehdit ve vaatler: Otorite sahibi aile üyesinin kendi çıkarları için diğer aile üyelerini etkilemesidir.

ÇATIŞMA KURAMI

- Sonuç olarak Sosyal Çatışma Kuramı ailelerin sınıf, ırk, cinsiyet eşitsizliğinden nasıl etkilendiğini ortaya koymakta, ailedeki çatışma ve rekabet ilişkisine yoğunlaşmaktadır.
- Ailede güçlü olanların, güçsüz olanlar karşısında çoğu zaman avantajlı olduğunu ifade etmektedir.

FEMİNİST KURAM

- **Feminist Aile Kuramı**
- Feminist Kuram'ın odak noktasında cinsiyetler arası ilişkiler yer almaktadır.
- Ataerkil toplumda kadın ve erkek ilişkileri eşitsizlik temelinde gelişmiştir.
- Tüm kurumsal yapılar ve kültür bu eşitsiz ilişkileri ayakta tutmaya çalışırlar.
- Aile, bu kurumların başında gelmektedir. Feminist kuramcılara göre aile, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal sınıf, ırk, cinsel yönelim ve medeni konumları temelinde, üyelerinin toplumsal olarak belirlenmiş beklentileri öğrendiği bir kurumdur .
- Ailenin eşitlikçi bir kurum olmadığı, çoğu toplumda erkeklerin güç kaynaklarına daha fazla sahip oldukları, aile sistemlerinin genellikle erkek üstünlüğüne dayandığı belirtilmektedir.